

Η κληρονομιά ενός ηγέτη

Του ΠΑΣΧΟΥ ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗ

Ο Τζορτζ Μπέρναρντ Σο συνήθιζε να λέει ότι «το μόνο που μας μαθαίνει η Ιστορία είναι ότι δεν μπορούμε να μάθουμε τίποτε από την Ιστορία». Δεν μάθαμε, για παράδειγμα, αυτό που φώναζε από το 1975 στη Βουλή ο Κωνσταντίνος Καραμανλής: «Η πολεμική εναντίον της Δύσεως, Αμερικανών και Ευρωπαίων, γίνεται με το επιχείρημα ότι αυτοί είναι υπεύθυνοι διά την πτώση της Δημοκρατίας στον τόπο μας και την τραγωδία της Κύπρου. Αι κατηγορίες όμως αυτές, κατά την γνώμη μου, δεν είναι μόνο αβάσιμους, είναι και πολιτικώς ύποπτοι. Υπεύθυνοι δι' όλες αυτές τις συμφορές του Έθνους μας είμαστε εμείς και μόνον εμείς οι Έλληνες, οι οποίοι προσπαθούμε να φορτώσουμε στους ξένους τις ευθύνες μας διότι δεν έχουμε το θάρρος να τις αναλάβουμε. Δεν λέγω ότι δεν μπορούν ξένες χώρες διά της πολιτικής των να βλάψουν ή να ωφελήσουν. Αλλά η ευθύνη η βασική, η ευθύνη η πρωταρχική, η ευθύνη η εθνική βαρύνει εμάς τους Έλληνες. Αυτό είναι ελληνικό φαινόμενο: να φορτώνουμε πάντοτε στους ξένους τις δικές μας ευθύνες, τα δικά μας σφάλματα. Είναι μόνιμο φαινόμενο στην ιστορία του τόπου μας. Και κάποτε θα πρέπει να αναλάβουμε την ευθύνη των πράξεών μας, των σφαλμάτων μας, και κατόπιν να αναζητούμε εκείνους που τα ενθαρρύνουν».

Στο βιβλίο του Δημήτρη Καιριδή «Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής και ο ξένος Τύπος» (εκδ. Πατάκη), δεν απεικονίζεται μόνο η στάση των ξένων απέναντι στον μεγάλο Μακεδόνα πολιτικό, αλλά κυρίως πώς έβλεπαν την Ελλάδα. Θυμίζει τις καλύτερες και τις χειρότερες στιγμές της χώρας και μέσα στη μαυρίλα της εποχής δημιουργεί αισιοδοξία ότι μπορεί κάποια στιγμή στο μέλλον να έχει πάλι ο Economist άρθρο με τον τίτλο «Επιτέλους, οι θεοί χαμογέλασαν». Δημιουργεί αισιοδοξία: η χώρα βρέθηκε και κατά το παρελθόν σε πολύ κακούς καιρούς και ανέκαμψε.

«Ο ασθενής της Ευρώπης»

Είναι ενδιαφέρον, για παράδειγμα, ότι στις 9 Μαΐου 1992 η βρετανική επιθεώρηση Economist δημοσιεύει ένα πολύ επίκαιρο άρθρο για τη σημερινή κατάσταση. Τίτλος του «Ο ασθενής της Ευρώπης»: «Η απογοήτευση της Ευρωπαϊκής Κοινοότητας με την Ελλάδα εκκολαπτόταν για καιρό. Τώρα η σήψη στη σχέση έχει γίνει πολύ βαθιά για να αγνοηθεί. Κανένα άρθρο στη Συνθήκη της Ρώμης δεν επιτρέπει στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα να αποβάλει κάποιο μέλος της. Καθώς οι σχέσεις της Ελλάδας με τους εταίρους της βρίσκονται στο πιο χαμηλό ιστορικά σημείο, υπάρχουν κάποιοι που θρηνούν γι' αυτή την απουσία».

«Η Ελλάδα ήταν τυχερή που προσχώρησε το 1981. Πέντε χρόνια νωρίτερα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε διατυπώσει τη γνώμη της σχετικά με την ελληνική ένταξη: η Επιτροπή ήταν περισσότερο εκθρική παρά ευνοϊκή... υπέδειξε ότι πολλοί Έλληνες διαφεύγουν του φορολογικού συστήματος και ότι απουσίαζαν σημαντικά στατιστικά στοιχεία».

«Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο Έλληνας πρωθυπουργός, αντέδρασε οργισμένα. Έκανε έκκληση σε φίλους, όπως ο Χανς Ντίντριχ Γκένσερ, ο Γερμανός υπουργός

Ήταν το όραμα και η επιμονή του Κωνσταντίνου Καραμανλή που έβαλε την Ελλάδα στην ΕΟΚ, και όχι απαίτηση της ελληνικής κοινωνίας...

Εξωτερικών και ο Βαλερί Ζισκάρ ντ' Εστέν ο Γάλλος πρόεδρος, να ανατρέψουν τη γνώμη της Επιτροπής... Ο κ. Καραμανλής υπέγραψε τη Συμφωνία Προσχώρησης το 1979. Δέκα χρόνια αργότερα, ο Βαλερί Ζισκάρ ντ' Εστέν, ένας ένθερμος φιλέλληνας, εκμυστηρεύτηκε σε φίλους ότι η προσχώρηση της Ελλάδας ήταν λάθος.

«Η Ελλάδα δεν εκμεταλλεύτηκε στο έπακρο τις οικονομικές ευκαιρίες... Η Επιτροπή υπέχει μέρος της ευθύνης. Τη δεκαετία του '80 απέφυγε να επικρίνει την Ελλάδα. Τον Φεβρουάριο του 1991, όταν η Ελλάδα συμφώνησε σε δάνειο 2,2 δισ. ECU, επέβαλε, πράγματι, σκληρούς όρους. Η Ελλάδα υποσχέθηκε να μειώσει τον δανεισμό της κεντρικής κυβέρνησης (σ.σ.: δηλαδή το έλλειμμα) από το 17% του ΑΕΠ στο 1,5% και να συρρικνώσει την εργασία στο Δημόσιο κατά 10% την επόμενη τριετία. Η χαλαρή στάση της Ελλάδας απέναντι σ' αυτούς τους όρους ώθησε καθυστερημένα την Επιτροπή να ακού-

σει τη συμβουλή του Αθηναίου γεροσιαστή στο έργο του Σαίξπηρ "Τίμων ο Αθηναίος": "Τίποτα δεν ενθαρρύνει την αμαρτία, όσο ο οίκτος". Στις 29 Μαρτίου (σ.σ.: του 1992) η Επιτροπή απέστειλε μια αμείλικτη έκθεση στη νομοματική επιτροπή της ΕΟΚ, επισημαίνοντας ότι οι ελληνικοί αριθμοί δείχνουν για τόκους -που σωρεύουν προβλήματα για το μέλλον- σημαίνει ότι το πραγματικό έλλειμμα δεν έχει συρρικνωθεί. Το χρέος της κυβέρνησης είναι τώρα 135-140% του ΑΕΠ. Ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων αυξήθηκε κατά 4,4% τον περασμένο χρόνο. Η έκθεση ισχυρίζεται ότι μόνο περικοπές δαπανών 300 δισ. δραχμών για φέτος και 500 δισ. δραχμών το 1993 μπορούν να σταματήσουν τη σήψη των δημοσιονομικών. Όμως επανορθωτικές ενέργειες δεν είναι πιθανές. Η συντηρητική κυβέρνηση του κ. Κωνσταντίνου Μητσότακη διαθέτει κοινοβουλευτική πλειοψηφία δύο εδρών».

Διπολική συμπεριφορά

Όλοι ξέρουμε ότι δέκα χρόνια έπειτα από αυτό το δημοσίευμα η Ελλάδα γινόταν μέλος του ισχυρότερου οικονομικού κλαμπ του κόσμου, δηλαδή της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, και πάλι λίγα χρόνια μετά, ξαναέγινε το μαύρο πρόβατο της Ευρώπης. Γιατί αυτή η διπολική συμπεριφορά; Πώς από τον απόλυτο θρίαμβο του 2004 οδηγήσαμε στη χρεοκοπία του 2009;

Κάθε βιογραφία για τον Κωνσταντίνο Καραμανλή είναι ένα ιστορικό επιτυχιών. Οικονομική ανόρθωση τις δεκαετίες 1950 και 1960, θεμελίωση της Δημοκρατίας το 1974, εισοδος της χώρας στην τότε ΕΟΚ το 1979 κ.λπ. Αν δούμε όμως κάτω από την επιφάνεια αυτών των επιτυχιών θα δούμε τη μεγάλη αποτυχία του ελληνικού πολιτικού συστήματος και του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Κατά έναν περίεργο τρόπο, οι επιτυχίες των μεγάλων πολιτικών είναι αποτυχίες των κοινωνιών να χειραφετηθούν. Η νεοελληνική ιστορία στην ουσία είχε να κάνει με μια περίεργη συναλλαγή. Είχε πολιτικές ηγεσίες

που στρέφονταν στη Δύση και κατάφεραν να εντάξουν αυτή την επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον σκληρό πυρήνα της Δύσης, αλλά από την άλλη μεριά, διά του πελατειακού κράτους, εξαγόραζαν τη συναίνεση του πληθυσμού γι' αυτή τη στρατηγική επιλογή. Η ρήση του Κωνσταντίνου Καραμανλή «εγώ θα τους βάλω στην ΕΟΚ και αυτοί θα αναγκαστούν να κολυμπήσουν», πραγματοποιείται τώρα σχεδόν σαράντα χρόνια μετά, επειδή τώρα λείπουν οι «μεγάλοι ηγέτες» που θα πάρουν μόνοι τους τις μεγάλες αποφάσεις για όλους μας. Τώρα τσαλαβουτάμε χωρίς να είναι σίγουρο ότι θα επιπλεύσουμε.

Από μια άποψη, υπήρξαμε τυχεροί και είχαμε κάποιους ηγέτες που ήταν διορατικοί κι επέτυχαν πολλά τα οποία στον καιρό τους ήταν ανεπιθύμητα. Οι επιτυχίες τους όμως ήταν, από την άλλη, δικές μας αποτυχίες. Βολευτήκαμε και αντί να φτιάξουμε θεσμούς που λύνουν προβλήματα, ψάχνουμε για ηγέτες που θα μας σώσουν που θα αλλάξουν τη χώρα χωρίς ν' αλλάξει η κοινωνία.

Όπως πάνε τα πράγματα, η μάχη για να μην καταστραφεί η κληρονομιά του Κωνσταντίνου Καραμανλή είναι μπροστά μας. Είναι δύσκολη μάχη, διότι ο ελληνικός λαός έχει δηλητηριαστεί από αυτό που κατήγγειλε ο μεγάλος Σερραϊός πολιτικός: από την ανόητη μετάθεση ευθυνών στους ξένους και από μια χαχαμπούχα προσέγγιση του «έλα μωρέ... Η χώρα θα είναι καλύτερα εάν δεν ανήκει στον σκληρό πυρήνα της Ευρώπης... Και τι έγινε αν χρεοκοπήσουμε; Το ευρώ δεν είναι φετίχ. Οι Ευρωπαίοι μάς μισούν, μας ζηλεύουν, δεν μας καταλαβαίνουν...» και άλλες τέτοιες ανοησίες.

Η κρίση που ζούμε είναι και κρίση χειραφέτησης της ελληνικής κοινωνίας. Ζούμε τον αναγκαστικό απογαλακτισμό από το πελατειακό κράτος (διότι δεν υπάρχουν λεφτά), αλλά και από τις πολιτικές ηγεσίες που έκαναν τις μεγάλες επιλογές για εμάς. Αυτή τη φορά καλείται ο λαός να επιλέξει αντί των ηγετών του, αν θα συνεχίσει την πορεία προς τη δυτική ολοκλήρωση ή αν θα διολισθηθεί σε ένα αποτυχημένο κράτος των Βαλκανίων.